

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Bod Pa: lessen van een sjamaan aan de hemelruiter

nodig is om eigenheid te kunnen ontwikkelen en hoe eigenheid ook verbinding kan bevorderen. Jean-Marie houdt daarbij een pleidooi voor wat hij noemt de rijkdom van de mannelijke doe-liefde. Ook het belang van een partner en moeder en een gezin wordt daarbij niet uit het oog verloren. Jean-Marie plaatst in dit interview zijn vrouw Magda alsook zijn beide dochters in het licht.

De dag wordt afgesloten met een lied van Jan Umans, kinder- en jeugdpsychiater, speciaal geschreven voor zijn leermeester. Er volgen nog speeches en woorden van dankbaarheid door Splingaer als coördinator en Hugo Mertens als voorzitter van Rapunzel. Een duidelijk geëmotioneerde Govaerts geniet van deze zorgvuldig georganiseerde studiedag, een mooie hommage aan een man die gedurende dertig jaar vele opleidingen en vakgenoten professioneel geïnspireerd heeft. Er worden bloemen uitgedeeld en de receptie kan beginnen.

Op de treinreis wordt warm nagepraat: Bod Pa heeft een gezicht en betekenis

Dag van de psychotherapie 'Splitsen & Verzoenen'

Studiedag georganiseerd door de NVP
[Amsterdam, 15 december 2017]

Annemarie Gerritsen

Splitsen en verzoenen was het thema van de jaarlijkse studiedag van de Nederlandse Vereniging voor Psychotherapie (NVP). Hoewel de term splitsen een psychodynamische invalshoek deed vermoeden, was ik nieuwsgierig naar het begrip verzoenen. Ik toog dus naar Amsterdam op zoek naar de

gekregen. We nemen zijn lessen graag mee op onze professionele reis.

Jasmina Sermijn is systeemtheoretisch en collaboratief psychotherapeut, opleider en supervisor. Zij is werkzaam in psychotherapiecentrum Hestia, vzw Rapunzel en Euthopia en is als postdoc verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel.
E-mail: sermijnj@gmail.be.

Tomas Van Reybrouck is klinisch psycholoog en systeemtherapeut, verbonden aan het Centrum Geestelijke Gezondheidszorg Eclips, groepspraktijk De Luwte en de Interactie-Academie.

Literatuur

- Govaerts, J.M. (2007). *Hechtingsproblemen in gezinnen – Integratie van de hechtingstheorie in het systeemtherapeutische model*. Leuven: Lannoo Campus.
- Rober, P. & Rosenblatt, P.C. (2016). 'Hoe was het in het kamp?' – Oorlogsherinneringen en familiegeheimen. *Systeemtherapie* 28(2,) 90-109.
- Quintana, A. (1995). *Het boek van Bod Pa*. Amsterdam: Querido.

krachtige werking van verzoening.

De organisatoren kozen voor een actueel thema omdat we op microniveau in de behandelkamer dagelijks cliënten ontmoeten die vastlopen in conflict. Maar ook op macroniveau is het actueel: op het politieke wereldtoneel nemen polarisatie en verharding in kracht toe. De centrale vraag van deze studiedag was: hoe voorkomen we dat verzoening binnen en buiten de spreekkamers terrein verliest? Er waren twee hoofdsprekers en een aanbod van workshops. Ik beperk mij in dit verslag tot de centrale sprekers en een workshop.

Morris Nitsun was de eerste spreker. Hij

is klinisch psycholoog en groepspsychotherapeut, verbonden aan Camden and Islington National Health Service Foundation en opleider aan het instituut voor groepsanalyse te Londen. Nitsun is geboren en opgegroeid in Zuid-Afrika. Voor het thema verzoening neemt hij ons daar twintig jaar terug in de tijd mee naartoe. Naar aanleiding van de afschaffing van de apartheid kwam de Waarheids- en Verzoeningscommissie tot stand. Deze commissie was een publieke bijeenkomst waarbij slachtoffers en daders van geweld gedurende de apartheid elkaar in persoon ontmoetten. De achterliggende gedachte van de commissie was enerzijds het geven van een stem aan slachtoffers en anderzijds het verlenen van amnestie aan daders op voorwaarde dat ze volledig open waren over hun rol in het geweld.

De Waarheids- en Verzoeningscommissie liet de wereld zien dat er een mogelijkheid was tot verzoening, zelfs bij de meest extreme gewelddadigheden. Uiteraard losten de commissies de diepe onderliggende spanningen in het land niet op, maar het was een krachtige illustratie van hoe haat overwonnen kan worden. Een van de redenen waarom het werkte, was dat mensen de ruimte kregen om met elkaar te praten. Een andere belangrijke reden was volgens Nitsun de rol van leiderschap in het initiëren en handhaven van het proces. Het project was geïnspireerd op Nelson Mandela's terugkeer in de politiek en zijn boodschap van vergeving en tolerantie. Ook Desmond Tutu bracht de boodschap van compassie en vergeving. Volgens Nitsun is de aanwezigheid van een geloofwaardige en morele leider cruciaal in het proces van vergeving en verzoening. In een conflict tussen twee mensen of tussen groepen fungeert deze positieve leider als derde persoon. De derde persoon is in staat te observeren en zo nodig te interveniëren

met zorg voor beide partijen. Nitsun is ervan overtuigd dat de afwezigheid van adequaat leiderschap leidt tot verharding en polarisatie. Het ontbreekt aan Mandela's en Tutu's in de huidige wereld.

Al luisterend vertaalde ik het fenomeen van de Waarheids- en Verzoeningscommissie naar mijn behandelkamer. Als systeemtherapeut zijn we bekend met het samenbrengen van mensen in conflict. We weten hoe krachtig het kan zijn als er stem gegeven wordt aan onderliggende emoties en patronen. We weten hoe verzoenend het werkt als deze stemmen gehoor krijgen en erkend worden. Inspirerend vond ik de wijze waarop Nitsun sprak over de rol van de derde persoon. Ook wij fungeren in de behandelkamer als derde persoon. We volgen het behandelproces, zijn meer eenvoudig partijdig en interveniëren waar nodig. Het verhaal van Nitsun maakt duidelijk dat, hoezeer we het proces ook bij het gezin laten, de rol van de derde persoon niet onderschat mag worden.

De tweede spreker was Frans de Waal, bioloog en primatoloog, directeur van het Living Links Center van het Yerkes Primate Research Center en hoogleraar psychologie aan de Emory University in Atlanta en de Universiteit Utrecht. Ook De Waal houdt zich bezig met conflict en verzoening. Hij deed onderzoek naar verzoening en troost bij primaten. In een tijd waarin men ervan uitging dat dieren alleen egocentrisch gericht zijn, ontdekte hij dat verzoeningsgedrag wel degelijk ook bij dieren voorkomt. Om als soort te overleven, is samenwerking noodzakelijk. Om na een conflict tot samenwerking te komen, moet eerst verzoening plaatsvinden.

De Waal ontdekte dat chimpansees zich inderdaad verzoenen na een conflict. Met de lezing van Nitsun nog in ons achterhoofd, herkennen we hetzelfde fenomeen dat er een derde chimpansee bijkomt om

Dag van de psychotherapie 'Splitsen & Verzoenen'

het conflict op te lossen als ze er samen niet uitkomen. Vaak is dit een ouder vrouwtje uit de groep. Zij heeft kennelijk de kwaliteiten van de derde persoon om het conflict tot een goed einde te brengen.

Uit het verzoenings- en samenwerkingsgedrag leidt De Waal af dat bepaalde diersoorten in staat blijken empathie te tonen. Zij kunnen sommige gevoelens van hun soortgenoten begrijpen en voelen. Er is tussen de dieren sprake van een bepaalde mate van wederkerigheid. Om onderlinge samenwerking te bereiken, moeten ze eerst de eigen behoeften onderdrukken. De Waal toonde dit alles aan met sprekende filmpjes van dieren die gapen als reactie op hun gapende soortgenoot, olifanten die elkaar helpen en apen die met elkaar samenwerken om hun doel te bereiken.

De lezing van De Waal boeide van begin tot eind. Hij toonde met zijn ontroerende filmpjes een eenvoudige weergave van al die complexe processen die we in onze dagelijkse praktijk zien. Het dierlijke gedrag is herkenbaar voor de mens. Het draagt in zijn eenvoud bij aan begrip over ons zelf en onze cliënten. Uit het betoog van De Waal haalde ik de boodschap dat conflict niet erg is maar noodzakelijk voor vooruitgang. Willen we echt verder komen, dan zullen we moeten samenwerken. Verzoening is een noodzakelijke stap tussen conflict en samenwerken. Voor verzoening is empathie en wederkerigheid nodig.

Vanuit een psychoanalytische invalshoek poogde Nel Draijer in haar workshop de huidige politieke en maatschappelijke ontwikkelingen te begrijpen. Draijer is klinisch psycholoog, psychotherapeut en voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Psychotherapie. Ze heeft een eigen praktijk, is opleider en supervisor psycho-

dynamische psychotherapie. Ze vroeg zich af hoe we de aversie tegen vluchtelingen en de aantrekkingskracht van het populisme kunnen begrijpen. Zij verklaarde de polarisatie en verharding op het wereldtoneel vanuit onveilige hechting van het individu en de daaruit voortkomende verdedigingsmechanismen. Om polarisatie tegen te gaan, pleitte ze voor een overheid die enerzijds streng en begrenzend is, maar anderzijds liefdevol en verbindend.

Het was verdienen hoe Draijer probeerde antwoorden te vinden op politieke en maatschappelijke ontwikkelingen. Zij ziet het ook als een taak van therapeuten omdat we in de behandelkamer dagelijks geconfronteerd worden met polarisatie, uitsluiting en angsten. Haar analyse was echter te eenzijdig en ging voorbij aan individuele en contextuele factoren, zoals de tijd, de cultuur en welvaart waarin we leven, de gevolgen van economische crisis, de ontwikkeling van sociale media, mondialisering, enzovoorts. Hoewel haar analyse verschilde van hoe wij als systeemtherapeuten kijken, komt ze tot een gelijkaardige conclusie.

Al met al was het een inspirerende dag. De onderwerpen waren algemeen en het was aan de deelnemer om vanuit de algemene psychotherapie de vertaalslag te maken naar de systeemtherapeutische praktijk. De kern die ik uit de lezingen haalde, was de rol van de derde persoon. Laat ons in de behandelkamer én daarbuiten de rol van de derde persoon aannemen.

Annemarie Gerritsen is gz-psycholoog en systeemtherapeut verbonden aan de GGZ-afdeling De Praktijk van Parlan. Email: annemarie.gerritsen@parlan.nl.